

Forfatter: Skram, Erik

Titel: Udrag fra Gertrude Coldbjørnsen (Danske Klassikere)

Citation: Skram, Erik: "Gertrude Coldbjørnsen", i Skram, Erik: *Gertrude Coldbjørnsen*, udg. af Pål Dahlerup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 181. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-skrame01-shoot-idm140171025986448/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Gertrude Coldbjørnsen

Venstrepressen

De nærmest allierede for Det moderne gennembrud var i 1870'erne partiet Venstre, der imidlertid i 1878 var blevet splittet i en moderat og en radikal fraktion. Den sidste fik først med Politiken 1884 sit eget blad.

De moderat venstrevenlige anmeldere har tydeligvis forsøgt at se positivt på *Gertrude Coldbjørnsen*, men de har for mange indvendinger til, at de kan gå ind for bogen.

Morgenbladet løste problemet ved hurtigt, 28/3 1879, at komme med et venligt referat af bogen på godt og vel i spalte og så henvise til en senere egentlig kritik. Den kom 13/4 1879 som kronik (begyndende på forsiden), signeret S.f., dvs. forfatteren og historikeren H.H.L. Schwanenflügel. Anmelderen beklager den ilde medfart, *Gertrude Coldbjørnsen* har fået, og håner de moralprædikanter, der råber op om uanstændighed og læser de pikante steder i smug. Schwanenflügel citerer derefter dristige steder i den anerkendte litteratur, bl.a. af Oehlenschläger og Chr. Winther, som ingen protesterer imod. Også mht. *Gertrude Coldbjørnsen* bør man beskæftige sig med bogens mening og ikke dens diskutabile scener. Schwanenflügel går derpå selv ærligt og oprigtigt til værks:

Hr. E. Skram vil øjensynlig ikke andet med sin Bog, end (. . .) hævde, at den kunstneriske Betragtning af Livet, Livet set under det Skjønnes Synsvinkel, er det eneste rigtige Standpunkt: Glæden ved det Skjønne er Moder til det Gode og Sande; fra den udgaaer baade Viden og Moral. Vi ere ikke enige med de Mænd – langt fra! de praktiske Æsthetikere have aldrig hørt til de Folk, i hvis Kred vi have befundet os bedst; men de have en Berettigelse til at existere og ytre sig, som ikke tør fratages dem. Al Terroriseren og Tvang er afskyelig i ethvert Forhold, men allermost i Aandens Verden. Lad Aanderne brydes, men lad dem ikke tvinges (. . .). Efter at have aflagt denne Bekjendelse, ville vi sige, at Hr. Skrams Bog vidner om: et ikke ringe Talent for Novellistik, men er ikke desto mindre fuld af Feil.

De fejl, Schwanenflügel finder, er stort set de samme som højrepressen, men han er ene om sin stærke sociale indignation. Han kritiserer

skarpt Dyveke-afsnittet og anbefaler Erik Skram næste gang at skildre proletariatet i stedet for grossererkrædse. »Hvad mener Forf. f.Ex. om at tage Emnet Dyveke op igjen.« Schwanenflügel peger på alle de muligheder, dette emne rummer. Hans anmeldelse blev fulgt op 15/4, 10/7 og 11/7, idet en anden anmelder modsagde et af Schwanenflügels synspunkter: at en hustru skal være en ven og ikke en elskerinde.

I venstrebladet *Dags-Avisen* (der senere gik op i *Morgenbladet*) anmeldes *Gertrude Coldbjørnsen* af redaktøren selv, V. Secher, 23/4 1879 over 2 1/4 spalte på s. 2 og 3. Anmelderen indleder med at ønske sig, at litteraturkritikere vurderer reelt. Selv fremhæver han som bogens gode sider, at den er godt fortalt, at handlingen skrider rask fremad, at forfatteren har set meget, som andre ikke har set, og at han ser det gammelkendte med nye øjne. Men anmelderen finder også mange fejl: forlovelseshistorien er ikke overbevisende, der er tilfældigt til originale figurer, men ikke tilstrækkeligt: »Jeg vil nu slet ikke tale om en saa mystisk Figur som Gertrudes, men selv de bedst beskrevne personer som Fabricius og advokaten mangler meget. I stilen finder anmelderen et »gyseligt Miskmask af forpinte Aandrigheder, forvredne Ord og ligefremt Vrøvl (. . .) Passer det sig for en realistisk Forfatter saaledes at hoppe omkring paa Stykker.« V. Sechers konklusion lyder: »ikke blot en Bøg med mange Fejl, men en forfejlet Bøg«.

For Erik Skram stod sagerne i foråret 1879 altså sådan: højrepressen var grov, venstrepressen var moderat begejstret, den socialdemokratiske presse var tavs; Det moderne gennembruds egen presse eksisterede ikke (brødrene Brandes' tidsskrift *Det nittende Aarhundrede* var lukket af udgiveren Fr. Hegel i 1877). Kvindepressen var ikke opstået endnu.

I den situation sad Erik Skram og ventede på en anmeldelse af Georg Brandes.

Tovtrækkeriet om Georg Brandes-anmeldelsen

Georg Brandes fulgte og kommenterede fra Berlin arbejdsprocessen med *Gertrude Coldbjørnsen*. Da han har læst den færdige bog, kommer hurtigt en privat kommentar (27/3 1879). Brevet viser anerkendelse, men også tydelige forbehold: »fintfølelse, fint iagttagende, nobelt«. Altså på det jævne. Så følger den periode, hvor de negative anmeldel-